QASHQADARYO VILOYATIDA ALOQA VA AXBOROTLASHTIRISH XIZMATLARI RIVOJLANISHINING HUDUDIY XUSUSIYATLARI VA TENDENSIYALARI

Abduraxmonova munisa axat qizi
Qarshi davlat universiteti
munis11142020@gmail.com

Abstract. *This paper discusses the territorial characteristics and major trends in the development of communication and informatization services in Kashkadarya Region. It considers telecommunications infrastructure, access to internet services, and factors influencing the development of the sector. Differences between cities and districts are discussed in relation to population distribution, economic activity, and infrastructure provision. The paper outlines priority directions for narrowing the digital divide, improving service quality, and developing telecommunications infrastructure across the region.*

Keywords: *communication and informatization services, Kashkadarya Region, telecommunications infrastructure, territorial development, broadband internet, digital divide, service quality, digitalization.*

Annotatsiya. *Mazkur tezisda Qashqadaryo viloyatida aloqa va axborotlashtirish xizmatlari rivojlanishining hududiy xususiyatlari hamda asosiy tendensiyalari yoritiladi. Telekommunikatsiya infratuzilmasi, internet xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari va xizmatlar rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar ko‘rib chiqiladi. Shahar va tumanlar o‘rtasidagi tafovutlar aholi joylashuvi, iqtisodiy faollik va infratuzilmaviy ta’minlanganlik bilan bog‘liq holda muhokama qilinadi. Hududlarda raqamli tengsizlikni qisqartirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va telekommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari bayon etiladi.*

Kalit so‘zlar: *aloqa va axborotlashtirish xizmatlari, Qashqadaryo viloyati, telekommunikatsiya infratuzilmasi, hududiy rivojlanish, keng polosali internet, raqamli tengsizlik, xizmatlar sifati, raqamlashtirish.*

Аннотация. *В тезисе рассматриваются территориальные особенности и основные тенденции развития услуг связи и информатизации в Кашкадарьинской области. Освещаются состояние*

телекоммуникационной инфраструктуры, доступность интернет-услуг и факторы, влияющие на развитие данной сферы. Различия между городами и районами обсуждаются во взаимосвязи с размещением населения, экономической активностью и инфраструктурной обеспеченностью. Излагаются приоритетные направления сокращения цифрового неравенства, повышения качества услуг и развития телекоммуникационной инфраструктуры на территориальном уровне.

Ключевые слова: *услуги связи и информатизации, Кашкадарьинская область, телекоммуникационная инфраструктура, территориальное развитие, широкополосный интернет, цифровое неравенство, качество услуг, цифровизация.*

Kirish. Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta’minlovchi muhim infratuzilmaviy omil hisoblanadi. Ushbu xizmatlar axborot almashinuvini jadallashtirish, tadbirkorlik subyektlarining bozor imkoniyatlarini kengaytirish hamda aholining ta’lim, moliya va davlat xizmatlaridan masofaviy foydalanishiga sharoit yaratadi. Shu sababli mazkur sohaning rivojlanishini hududiy xususiyatlar bilan bog‘liq holda o‘rganish ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Qashqadaryo viloyatida aloqa va axborotlashtirish xizmatlarini rivojlantirish masalasi aholi joylashuvi, shahar va qishloq hududlarining iqtisodiy faolligi hamda infratuzilmaga bo‘lgan ehtiyojning turlicha ekanini hisobga olishni talab etadi. Xizmatlar rivojlanishini faqat umumiy hajm ko‘rsatkichlari orqali baholash ularning hududlar bo‘yicha taqsimlanishi, foydalanish imkoniyati va sifatidagi tafovutlarni to‘liq ochib bermaydi. Buning uchun xizmatlar hajmi va o‘sish sur’atlari bilan bir qatorda, aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan ko‘rsatkichlar, internet qamrovi va telekommunikatsiya infratuzilmasi holatini ham o‘rganish zarur. Mazkur tezisning maqsadi Qashqadaryo viloyatida aloqa va axborotlashtirish xizmatlari rivojlanishining hududiy xususiyatlari hamda asosiy tendensiyalarini yoritish, shuningdek, xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilashdan iborat. Bunda shahar va tumanlar o‘rtasidagi tafovutlarni aniqlash, ularni yuzaga keltiruvchi omillarni ko‘rib chiqish hamda raqamli tengsizlikni qisqartirish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi.

Asosiy qism. Raqamli iqtisodiyot sharoitida aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hudud iqtisodiy tizimining yordamchi elementi emas, balki xo‘jalik yurituvchi subyektlar, davlat boshqaruvi, aholi va xizmatlar bozori o‘rtasidagi

axborot almashinuvini ta’minlovchi muhim infratuzilmaviy omilga aylanmoqda. Axborot oqimlarining tezlashishi ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish jarayonlarini muvofiqlashtirish, resurslardan foydalanishni optimallashtirish hamda hududiy bozorlar o‘rtasidagi iqtisodiy masofani qisqartirish imkonini beradi. Siz taqdim etgan manbada ham aloqa xizmatlarining ishlab chiqarish jarayonlariga integratsiyalashuvi resurslarni tejash va boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish bilan bog‘langan. Shu nuqtai nazardan, Qashqadaryo viloyatida mazkur xizmatlarning rivojlanishini hududning raqamli infratuzilmasi, xizmatlarga talab, investitsiya faolligi, tadbirkorlik muhiti va hududiy tafovutlar bilan birgalikda tahlil qilish zarur. Qashqadaryo viloyatida aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hajmining so‘nggi yillardagi dinamikasi barqaror o‘sish mavjudligini ko‘rsatadi. Viloyat statistika boshqarmasi ma’lumotlariga ko‘ra, faqat yanvar oyi kesimida xizmatlar hajmi 2021-yildagi 46,1 mlrd so‘mdan 2025-yilda 125,9 mlrd so‘mga yetgan. Ya’ni taqqoslanayotgan davrda hajm qariyb 2,7 barobarga oshgan. Eng yuqori real o‘sish sur’ati 2023-yilda - 123,7 foiz darajasida qayd etilgan, keyingi yillarda esa o‘sish sur’ati nisbatan barqarorlashgan holda xizmatlarning mutlaq hajmi kengayishda davom etgan.

1-jadval.

Qashqadaryo viloyatida aloqa va axborotlashtirish xizmatlari rivojlanishining yanvar oyi bo‘yicha dinamikasi[27]

Yil	Xizmatlar hajmi, mlrd so‘m	O‘sish sur’ati, %	2021-yilga nisbatan hajm indeksi, marta
2021	46,1	114,9	1,00
2022	56,4	119,0	1,22
2023	72,9	123,7	1,58
2024	104,3	115,5	2,26
2025	125,9	112,6	2,73

1-jadvaldagi ma’lumotlar xizmatlar bozorining faqat qisqa muddatli kon’yunktura hisobiga emas, balki umumiy iqtisodiy va texnologik talabning kengayishi hisobiga o‘sayotganligini ko‘rsatadi. 2021-2023-yillarda o‘sish sur’atining jadallashishi kuzatilgan bo‘lsa, 2024-2025-yillarda yuqori baza ta’sirida o‘sish sur’ati biroz pasaygan. Biroq xizmatlar hajmining o‘sishi davom

[27] Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi ma’lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblangan

etganligi sohada talabning saqlanib qolayotganligini bildiradi. Shu sababli o‘sish sur’atining pasayishini bozorning qisqarishi sifatida emas, balki nisbatan yuqori hajm bazasida rivojlanishning barqarorlashuvi sifatida baholash maqsadga muvofiq. 2025-yilning kengroq davri bo‘yicha tahlil ham ushbu xulosani tasdiqlaydi. Yanvar-noyabr oylarida Qashqadaryoda aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hajmi 1 619,0 mlrd so‘mni tashkil etib, 2024-yilning mos davridagi 1 229,7 mlrd so‘mga nisbatan qiyosiy narxlarda 117,9 foiz o‘sish qayd etilgan. Viloyatdagi jami bozor xizmatlari hajmida sohaning ulushi 2024-yildagi 3,2 foizdan 2025-yilda 3,5 foizgacha oshgan. Demak, mazkur xizmatlar umumiy xizmatlar sektoriga nisbatan o‘z iqtisodiy mavqeini ham bosqichma-bosqich mustahkamlab bormoqda. 2026-yil boshidagi ma’lumotlarda ham ijobiy dinamika saqlanib qolgan. Yanvar-fevral oylarida xizmatlar hajmi 270,5 mlrd so‘mni tashkil etib, 2025-yilning shu davridagi 222,4 mlrd so‘mga nisbatan rasmiy o‘sish sur’ati 107,4 foiz darajasida shakllangan. Bu ko‘rsatkichlarni hisobga olganda, viloyatda aloqa va axborotlashtirish xizmatlari bozori o‘sish bosqichida qolayotgan bo‘lsa-da, keyingi rivojlanishning asosiy manbai shunchaki xizmatlar hajmini oshirish emas, balki ularning tarkibini yuqori qo‘shilgan qiymat yaratadigan yo‘nalishlar hisobiga kengaytirishdan iborat bo‘lishi lozim. Qashqadaryo viloyatida investitsion va texnologik omillar infratuzilmaviy cheklovlarni qisqartirish bo‘yicha 2025-2026-yillarga mo‘ljallangan yirik loyihalar belgilangan. Amaldagi davlat dasturiga ko‘ra, Qashqadaryoda 6 880 km optik tolali aloqa liniyasi, jumladan 2025-yilda 3 480 km va 2026-yilda 3 400 km liniya qurilishi, shuningdek shahar va tumanlarda 183 ta tayanch stansiyani o‘rnatish yoki modernizatsiya qilish nazarda tutilgan. Mazkur investitsiyalar iqtisodiy jihatdan ikki tomonlama ahamiyatga ega. Bir tomondan, ular aholi va korxonalar uchun xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilaydi. Ikkinchi tomondan esa tarmoq sig‘imi ortishi yangi xizmat ko‘rsatuvchilar, dasturiy yechimlar va platformaga asoslangan biznes modellarining rivojlanishiga sharoit yaratadi. Shu bois investitsiya samaradorligini faqat qurilgan kilometr yoki o‘rnatilgan texnik vositalar soni bilan emas, balki keyinchalik yaratilgan xizmatlar hajmi, yangi foydalanuvchilar, korporativ mijozlar va yuqori qo‘shilgan qiymatli xizmatlarning ortishi bilan baholash maqsadga muvofiq.

Xulosa. Qashqadaryo viloyatida aloqa va axborotlashtirish xizmatlarini rivojlantirishda hududlarning demografik, iqtisodiy va infratuzilmaviy xususiyatlarini hisobga olish muhimdir. Mazkur sohaning rivojlanish holatini baholashda xizmatlar hajmi va o‘sish sur’atlari bilan bir qatorda, aholi jon

boshiga to‘g‘ri keladigan ko‘rsatkichlar, internet qamrovi, xizmatlar sifati va ulardan foydalanish imkoniyatlarini o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganish lozim. Bunday yondashuv shahar va tumanlar o‘rtasidagi tafovutlarni aniqlash hamda infratuzilmaviy ehtiyojlarni belgilashga xizmat qiladi. Sohani rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari sifatida qishloq va chekka hududlarda keng polosali internet infratuzilmasini kengaytirish, mavjud tarmoqlarni modernizatsiya qilish, xizmatlarning iqtisodiy maqbulligini ta’minlash hamda aholining raqamli ko‘nikmalarini oshirish taklif etiladi. Infratuzilmaga yo‘naltiriladigan investitsiyalarni hududlarning mavjud qamrovi, xizmatlarga bo‘lgan talabi va rivojlanish salohiyati asosida rejalashtirish maqsadga muvofiq. Ushbu yo‘nalishlarning izchil amalga oshirilishi raqamli tengsizlikni qisqartirish, tadbirkorlik imkoniyatlarini kengaytirish va hududiy iqtisodiy faollikni rag‘batlantirishga ko‘maklashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. 2020-yil 5-oktabrdagi PF–6079-son “«Raqamli O‘zbekiston — 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. — LEX.UZ. — https://lex.uz.

2. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi. Qashqadaryo viloyati xizmatlar sohasining asosiy ko‘rsatkichlari: 2025-yil yanvar–iyun. — Press-reliz, 2025-yil 21-iyul. — Elektron manba. — https://qashstat.uz.

3. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hajmi 54,8 trln so‘mga yetdi. — 2025-yil 21-noyabr. — Rasmiy statistik axborot. — https://stat.uz.

4. Röller L.-H., Waverman L. Telecommunications Infrastructure and Economic Development: A Simultaneous Approach // American Economic Review. — 2001. — Vol. 91, № 4. — P. 909–923. — DOI: https://doi.org/10.1257/aer.91.4.909.

5. Czernich N., Falck O., Kretschmer T., Woessmann L. Broadband Infrastructure and Economic Growth // The Economic Journal. — 2011. — Vol. 121, № 552. — P. 505–532. — https://academic.oup.com.

6. International Telecommunication Union. Measuring Digital Development: Facts and Figures 2025. — Geneva: ITU, 2025. — Elektron nashr.